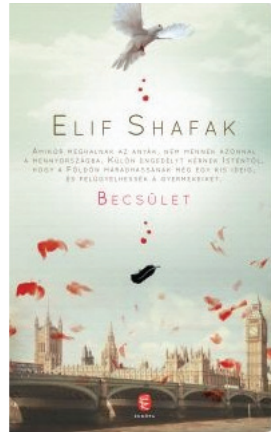

ELIF SHAFAK *Becsület* című regényét Man Ázsiai Irodalom Díjra jelölték. Bár a lebilincselő olvasmány mélyen hallgat a kurd–török konfliktusról, sokrétűen mutatja be a Londonban élő bevándorlók életét. SZÓCS HENRIETTE írása.

Kurdnak lenni más hazákban

Elif Shafak író nő emigráns török szülők gyermeke, Strasbourgan született, Madridban, Londonban nőtt fel, élt Isztambulban, Bostonban, Michiganban, Arizonában. Könyveit angolul írja, valódi „légyökeres növény”, személyesen megtapasztalta, milyen, amikor a bevándorlókat „elragadta egy hatalmas hullám, amelyből nem tudtak kiszabadulni, váratlanul érte őket, és messzire vetette természetes környezetüktől”. 2013-ban magyarul megjelent regénye, a *Becsület* bemutatja a 21. századi növekvő rasszizmust, az emigránsokat érő napi atrocitásokat – a lányok zaklatását, a boltok feltörését, az árusok terrorizálását –, melyek ellen az angol társadalom csak látszatintézkedéseket tett.

Regényének eredeti címe *Iskender*, így hívják a főszereplőt. A név jelentése becsület. A török és a kurd nyelvben „a férfinevek mindig bátorságot, erőt, tudást sugallnak, a női nevek viszont kecses eleganciát tükröztek, mint a törékeny vázák”. A történet összes szereplője ennek megfelelően kap nevet, Iskender anyjának ezzel a sorsát is meghatározzák, ő lesz a rózsaszín végzet, Pembe Kader.

Iskender Toprak kurd bevándorlóként él Londonban. A kurd ázsiai népcsoport, közülük legtöbben jelenleg Irán, Irak, Szíria és Törökország területén élnek. Törökországban számuk tizenegy-tizenöt millióra tehető, a nyugat-európai török bevándorlók nagy része valójában kurd. Részt vettek az első világháborúban,

a sèvres-i békeszerződés 1920-ban nemzetközileg elismerte a kurd népnek az autonómiához és a függetlenséghez való jogát. De ennek megvalósítása – az Irak északi részén néhány éve létrejött önálló kurd tartományt leszámítva – álom maradt.

A közelmúltig tilos volt a kurd nyelv használata Törökországban, sőt a világ egyik legrégebbi egyetemén, Gaziantepben jelenleg is csak török nyelven folyik az oktatás. Mindez éles konfliktusokhoz vezet a két nép között, véres harcokkal, áldozatokkal. A kurdok szabadságharcukat vívják, míg a törökök terrorcselekményeket szenvednek el. Elif Shafak mindezt „elfelejti” megemlíteni, ezért a csodálatosan szőtt, minden darabkájában pontosan illeszkedő történet hitelét veszti. Pembe és Jamila nem önszántából tanul törökül, egyszerűen nincs más lehetősége. A regényben emlegetett csempészek bizonyára a hegyekben rejtőzködő PKK (Kurd Munkáspárt) harcosai. Ez a rengeteg apró, elhallgatott, hiányzó háttéranyag feszültséget teremthetett volna a történetben, és könnyebbé tette volna a megértést az olvasó számára.

A mű központi témája, ahogyan a cím is meghatározza, a becsület. *„A becsületét vesztett férfi halott férfi. Sőt rosszabb, mintha halott lenne. Mert onnantól kezdve nem járhat az utcán emelt fővel, szemét a járdaköre kell szegeznie. Saját kuckójában, szegyenével körülvéve tölti a hátralevő életét, és összeaszik, kiszárad, mint a víz nélkül maradt gyümölcs”* – olvashatjuk a regényben. Azonban a kurd férfi becsületét nem saját tettei határozzák meg, hanem felesége, lányai, nővérei, húgai viselkedése. Nem saját cselekedetei hoznak szegényt rá, hanem nőnemű családtagjainak életvitеле. Hiába nevelkedik a főszereplő, Iskender Londonban, mégis a hagyományos kurd normák határozzák meg életét. Ugyan lelkileg összetörök családjá széthullásával, de a külvilág szemében nem apja cselekedetei miatt szegényül meg. Nem számít, hogy a családfő szerencsejátékot játszik, adósságokba keveredik, elveszti munkáját, elhagyja feleségét és gyermekeit egy sztriptíz táncosnő miatt, házasság nélkül együtt él vele, a konzervatív szokásoknak ellentmondóan kiszolgálja, nem törődik gyermekeivel és hivatalosan még csak el sem válik Pembétől. Iskendert csupán anyja új barátja zavarja, hogy miatta megszólja őket a közösség, kiközösítetté válnak. Pedig Pembét az élet kényszeríti rá a változásra, kénytelen munkát vállalni, hogy eltarthassa három gyermekét. A

fodrászzkodással kitágul a világ, vágyik egy férfi szeretetére, gyengéségére, hiszen addigi élete során nem volt része benne, anyja állandóan ütötte-vágta, ahol érte.

Iskender egy véletlennek köszönhetően rádöbben arra, hogy anyja titokban egy férfivel találkozik. A kurd fiú mindenek felett szereti anyját, Pembe is bálványozza elsőszülött fiúgyermekét, szultánomnak szólítja. A fiú mindössze tizenhat éves, azonban a jelenlegi helyzetben ő a családfő, akinek meg kell oldania a problémát. A mélységes szeretet, a gyermeki lét és az európai normák miatt Iskendert kétségek gyötrik, megpróbál kibújni a feladat alól. Apja azonban sunyin elhárítja a problémát, pedig egy hivatalos válással felszabadíthatná Pembét. Nagybátyja, Tariq, bosszúállásra biztatja unokaöccsét, majd mikor Iskender elköveti a gyilkosságot, kibújik a felelősség alól. Szónok, a helyi radikális iszlám mozgalom feje szintén támogatja a megtorlást, arra hivatkozva, hogy a külföldön felnőtt fiúknak a szülők helyett a vallás előírásaira kell hallgatniuk.

Shafak kiválóan ábrázolja és megérteti olvasójával, hogy Iskender Topraknak valójában nincs választása, mindenképpen megszegyenül. Ha nem követi el a gyilkosságot, akkor a régi közössége, a kurdok körében válik kitaszítottá, ha pedig megöli anyját, azt a tízparancsolatban hívő angolok nem bocsátják meg neki.

A három Toprak-gyermek sorsában felvázolja a bevándorlók lehetséges reakcióit az őket ért sérelmekre. Esma, az egyetlen lány, természetesen feministává válik. Yunus, a legkisebb fiú az akkoriban feléledő punk mozgalom tagja lesz. Ez a szál, a korszakot leíró, közhangulatot bemutató sztorizgatás később a történet elengedhetetlen részévé válik. Iskendert, a férfit, az iszlám radikalizmus érinti meg.

A regény szövege sodró lendületű, magával ragadja az olvasót. Shafak mondatszövése egyszerű, kivéve a keleties, arab, török beszédmódra jellemző hasonlatokat, képeket. A kiadót és a fordítót dicséri, hogy a megértést nehezítő török szavakat lábjegyzetben magyarázza. Az író kezdőmondatai tömörségükkel zseniálisak: „*Anyám kétszer halt meg*”. Érdemes figyelni a fejezetcímekre, és elgondolkodni rajtuk.

A Becsületből sem hiányoznak Shafak kedvencei, a dzsinnek. Misztikumban is bővelkedik a regény, emlékeztetve a szerző korábbi, *Szerelem* és *A város tükrői* című művére. Találkozunk vénekkkel, varázslással, egy nagy barna pisztránggal, és mellékarakterként Elif Shafak szerepeltet egy bölcsét, tanítót, Zeeshant, az ő szájába adja a történet tanulságát: „Az élet olyan, mint egy hőlégballon. Döntsd el, hogy felfelé akarsz szállni vagy lefelé!”

Elif Shafak csodálatos mesélő, *Becsület* című regényét Man Ázsiai Irodalom Díjra jelölték. Történetei magával ragadják az olvasót, kiválóan ötvözi a modernséget a török hagyományokkal, nem csupán írástechnikájában, hanem a történelmi tények elhallgatásában is. Miután az olvasó kikerült az elbeszélő bűvköréből, nem árt, ha az olvasottakat némileg kiegészíti, hogy teljes képet kapjon a valóságról.